

Å forkynne for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn

Av Morten Sandland, Misjons høyskolen

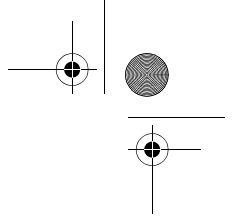
Abstract: This article aims to show how preaching to ethnic minority youth, by words as well as by other means, is a challenging task for Christian youth ministry. This task is not limited to invite youths to attend already established fellowships. To overcome the problem, namely that the majority of ethnic minority youth rarely, if at all, approach these fellowships, new strategies should be developed in order to create fellowships that are truly missional. It is argued in this article that preaching has to be interpreted in an inclusive way, but without devaluating the importance of preaching by words. Finally the author reflects on some basic principles of preaching and attempts to relate them to the context of ethnic minority youth. This is done both with reference to the author's own experience as a missionary in Thailand, as well as with reference to examples taken from the Norwegian context.

Key words: preaching; youth ministry; ethnic minority; contextualisation; missional

Innledning

Tittelen på denne artikkelen kan ved første øyekast virke både snever og fjern. Snever fordi ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn i store deler av landet faktisk er en marginal gruppe. Fjern fordi ungdom med denne bakgrunnen stort sett synes å være fraværende i sammenhenger der det kristne budskap forkynnes. Gir det da i det hele tatt mening å fokusere på forkynnelse for en gruppe ungdom som ikke bare er marginal, men også langt på vei er fraværende? Bør vi ikke heller konsentrere oss om hvordan ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn kan inkluderes i miljøer der det kristne budskap forkynnes? Og dersom muligheten byr seg, hvordan kan vi forkynne for denne målgruppen? Ved å stille spørsmål som disse ønsker jeg å belyse et problemfelt som har vært lite framme i norsk sammenheng.¹

At det finnes lite materiale om forkynnelse for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, gjenspeiler langt på vei norsk virkelighet. En kontakt med et

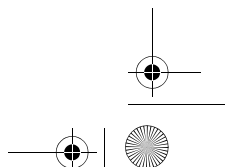
utvalg menigheter og organisasjoner som kunne forventes å ha kontakt med ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, bekreftet nemlig langt på vei mine antakelser.² Ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn *er* mer eller mindre fraværende i menigheter og organisasjoner med tilknytning til Den norske kirke, som er denne artikkelens primære referanseramme. Menigheter i Den katolske kirke, og også enkelte andre kirkesamfunn som har en større andel medlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn, når i større grad målgruppen, enten på egne ungdomsarenaer eller på menighetenes fellesarenaer.

Dersom man kobler denne noe forenklede situasjonsbeskrivelsen med en snever forståelse av forkynnelse, handler denne artikkelen om et perifert problemfelt. Forstår man derimot forkynnelse som totalformidling av den kristne tro, er forkynnelse for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn i høyeste grad et aktuelt tema. Etter å ha argumentert for en vid forståelse av forkynnelse og avklart begrepet etnisitet, vil jeg i artikkelens første del fokusere på forholdet mellom forkynnelse og fellesskap. Dernest vil jeg peke på noen etiske dilemmaer knyttet til forkynnelse for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn. I artikkelens siste del vil jeg fokusere på kontekstualiseringsprosessen, på hvordan selve forkynnelsen påvirkes av og må ta hensyn til den videre sammenheng som virker inn på og definerer kommunikasjon mellom mennesker (Jandt 2007:34).

Forkynnelse og etnisitet

Forkynnelse, forstått som formidling ved ord, har alltid hatt en sentral plass i den kristne kirke. At denne koblingen har støtte i Bibelen, er ikke minst tydelig hos Paulus, som spør: «Men hvordan kan de påkalle en de ikke tror på? Hvordan kan de tro på en de ikke har hørt om? Og hvordan kan de høre dersom ingen forkynner?» Etter et lengre resonnement konkluderer han slik: «[...] Så kommer da troen av det budskapet en hører, og budskapet kommer av Kristi ord.» (Rom 10,14–17).

Uten å undergrave ordets betydning, er det likevel grunn til å spørre om en ensidig kobling av forkynnelse og ord kan bli for snever. Er det slik at det kristne budskap kun kan og skal formidles ved ord? Eller er det slik at forkynnelse ved ord og andre former for formidling snarere kan utfylle hverandre? I møte med ungdom som sjelden eller aldri nærmer seg en prekestol, er det viktig at kirken forstår forkynnelse som totalformidling. Bare ved å formidle det kristne budskap på et mangfold av måter og arenaer, kan kirken virkeliggjøre

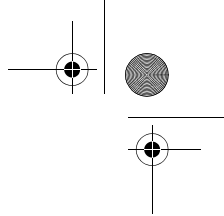

sitt oppdrag, nemlig at stadig nye mennesker skal bli kjent med Jesus. Samtidig aktualiserer forkynnelse som totalformidling et viktig etisk dilemma knyttet til forholdet mellom mål og middel. At forkynnelsen både skal være målrettet og mangfoldig, betyr ikke at man ikke skal være kritisk i valg av midler. Som jeg vil gå nærmere inn på i forbindelse med etiske dilemmaer ved forkynnelsen, må forkynneren være på vakt, slik at ungdom ikke manipuleres til tro og fellesskap.

I likhet med forkynnelse er heller ikke *etnisitet* uten videre et entydig begrep. Fra et sosialantropologisk perspektiv dreier det å tilhøre en etnisk minoritetsgruppe seg primært om «[...] tilhørighet til en gruppe hvis respektive medlemmer har det til felles at de anser seg som kulturelt forskjellige» (Eriksen & Frøshaug 1998:362). Når jeg i denne artikkelen fokuserer på forkynnelse for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, er det viktig å presisere at det her ikke dreier seg om en ensartet gruppe ungdom, men en rekke etniske grupper som på ett eller flere områder anser seg som forskjellige fra den kulturen som majoriteten av norsk ungdom identifiserer seg med. Selv om religiøs tilhørighet bare er ett aspekt ved en kultur, er dette naturligvis et hovedaspekt når forkynnelse står i fokus. Når jeg i denne artikkelen har valgt å fokusere på minoritetsungdom som i utgangspunktet ikke identifiserer seg med den kristne tro, og dermed utelukker enkelte grupper av etnisk minoritetsungdom, skylder jeg å gjøre oppmerksom på at dette er en bevisst avgrensning og ikke et uttrykk for en unyansert virkelighetsoppfatning.

Inkluderende fellesskap – troverdig budskap

Vanligvis søker man i kristent ungdomsarbeid både å skape inkluderende fellesskap og å formidle et kristent budskap. Ser en nærmere på forholdet mellom fellesskap og budskap, kan en argumentere for at det både teologisk og strategisk er en intim sammenheng. Det kristne fellesskap er nemlig ikke bare en arena for det kristne budskap – fellesskapet er også en del av selve budskapet. Det nye testamente vier stor plass både til å beskrive hvordan konkrete kristne fellesskap fungerte, og til å formane hvordan fellesskapet faktisk bør fungere. Flere steder framheves det at forkynnelse står og faller ved om fellesskapet faktisk lever slik det lærer, for eksempel ved å inkludere mennesker i nød (1 Joh 3,17; Jak 2,15–17). Det å skape inkluderende fellesskap handler derfor ikke bare om strategi, men like mye om å virkeliggjøre selve budskapet. Den intime sammenhengen mellom fellesskap og budskap er også tydelig i Jesu bønn om at hans venner må være ett: «Må de alle være ett, slik du Far er i meg

og jeg i deg. Slik skal også de være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg. Jeg ber at de alle må være ett, likesom du, Far, er i meg og jeg i deg. Slik skal også de være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg.» (Joh 17,21).

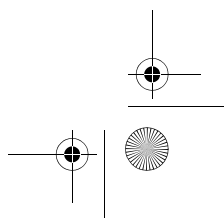
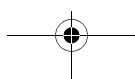
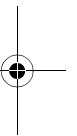
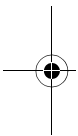
Det kristne fellesskap er med andre ord ikke bare en arena hvor det kristne budskap forkynnes, men er i seg selv et budskap. Tro skapes ikke bare ved å høre budskapet forkynt i fellesskapet, men ved å se fellesskapet, enheten mellom Jesu venner, i funksjon. I boka *Models of the Church* (2002) presenterer den katolske teologen Avery Dulles seks modeller som vektlegger ulike aspekter ved kirken. To av modellene framhever med noe ulikt fokus kirken som et forkynnende fellesskap. Begge disse modellene, både kirken som «mystical communion» og som «fellowship of disciples», understreker at det er en intim enhet mellom Kristus og kirken, samtidig som det er en utfordring for alle kristne å skape Kristus-like fellesskap (Dulles 2002:54, 214).

Spørsmålet om vi heller bør konsentrere oss om å inkludere enn å forkynne, blir dermed en kunstig problemstilling. Kristne ungdomsfellesskap må ta begge utfordringer på alvor: å skape fellesskap som også inkluderer ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, samtidig som de må skape oppsøkende og ikke bare inkluderende fellesskap.

Oppsøkende fellesskap – misjonalt fokus

De vi ønsker å inkludere, nærmer seg sjelden eller aldri et kristent fellesskap, og derfor er den største utfordringen for kristent ungdomsarbeid i dag å skape oppsøkende og ikke bare inkluderende fellesskap. Fellesskap som er misjonale,³ vender ikke bare oppmerksomheten innover, men er bevisste på å at man som fellesskap er sendt. Et første skritt kan være å spørre hvorfor det faktisk er slik at ungdom med minoritetsbakgrunn sjelden oppsøker kristne fellesskap. Denne realitetsorienteringen kan være ubehagelig og utfordrende, men kan samtidig bidra til å skape mer realistiske forventninger, både til fellesskapet og til dem vi savner der.

Den første grunnen til at ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn ikke oppsøker kristne ungdomsmiljøer, er utvilsomt at mange allerede har en annen religiøs tilhørighet. De identifiserer seg derfor ikke med den kristne tro. Det vil for eksempel for ungdommer med pakistansk bakgrunn ofte være et like stort skritt å oppsøke en kirke som det vil være for en etnisk norsk ungdom å oppsøke en moské. For det andre er det trekk ved norsk ungdomskultur som kan virke både fremmed og ekskluderende på mange ungdommer med etnisk minoritets-

bakgrunn. Klesstil og omgangsform kan være utfordrende for ungdom som kommer fra kulturer med strengere grenser mellom kjønnene.⁴ For det tredje krever det stor trygghet å oppsøke et miljø man ikke bare opplever fremmed, men der man også synlig skiller seg ut. I en livsfase der bekreftelse og tilhørighet er viktig, kan det derfor oppleves som et stort skritt å oppsøke et miljø der man i utgangspunktet vet at man vil skille seg ut.

Det kan med andre ord være flere grunner til at ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn ikke oppsøker kristne ungdomsmiljøer, og her ligger det en dobbel utfordring: Troverdige kristne ungdomsfellesskap bør for det første alltid rette et kritisk blikk innover, mot omgangs- og uttrykksformer som det er mulig å gjøre noe med. Men fordi vi må erkjenne at det for mange er nærmest utenkelig å oppsøke et kristent fellesskap, er det en enda større utfordring å vende blikket utover. Dette doble perspektivet, å rette et kritisk blikk innover samtidig som man ser utover, utfordrer også forkynnelsen. Samtidig som vi selvkritisk ser på forkynnelsen i etablerte fellesskap, må vi vende blikket utover, for vi kan ikke slå oss til ro med å forkynne for tilhørere som ikke er til stede. Det doble perspektivet aktualiserer imidlertid en rekke etiske dilemmaer som berører både forkynner, tilhørere og fellesskap.

Etiske dilemmaer ved forkynelse for etnisk minoritetsungdom

Å forkynne for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn innebærer ofte at man forholder seg til mennesker som tilhører andre trossamfunn. Det kan stille både tilhører, forkynner og fellesskap overfor etiske dilemmaer – valgsituasjoner der verdier eller normer kommer i konflikt med hverandre. For det første er det avgjørende å fokusere på hvordan ungdommers behov for sikkerhet og relasjoner blir ivare tatt dersom de konverterer. Dernest er det viktig at den som forkynner, passer på at dette skjer innenfor etisk akseptable rammer. Et tredje dilemma er hvorvidt fellesskapet har den nødvendige kompetanse til å ta imot ungdom som krysser religiøse grenser.

I *Felleserklæringen om trosfrihet og konvertering* (2007) understreker Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke flere viktige etiske aspekter ved så vel enkeltpersoners rett til å velge tro som den gjensidige respekt mellom religiøse fellesskap.⁵ I erklæringen står det blant annet følgende: «Vi tolker våre ulike religiøse tradisjoner slik at enhver må få velge sin egen tro og religiøse tilhørighet på fritt grunnlag, samt få utøve sin tro – både privat og offentlig.». Videre understrekes at den som benytter seg av retten til å velge,

skal møtes med respekt: «Som religiøse fellesskap opplever vi, hver på vår side, at det er gledelig når noen ønsker å dele vår tro og bli del av vårt trosfellesskap. Derfor vil vi også, hver på vår side, respektere en persons rett til å konvertere til en annen religion enn vår egen.» Erklæringen berører også et viktig anliggende for den som formidler sin tro: «Når vi misjonerer og informerer om vår egen tro, må dette skje innenfor etisk akseptable rammer, det vil si uten noen form for maktbruk eller manipulasjon. Skal trosfriheten ivaretas, er det viktig at all konvertering skjer på fritt grunnlag.»

Det som gjør denne felleserklæringen særlig relevant med tanke på ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, er at en ikke ubetydelig del av disse nettopp identifiserer seg med islam. Erklæringens gjensidige karakter innebærer at både kristne og muslimske ungdommers tro skal respekteres. Samtidig forsvares også retten til å formidle egen tro til andre, såfremt dette skjer innenfor etisk akseptable rammer. Det etiske dilemmaet som her aktualiseres, er å fastholde retten til å konvertere samtidig som man ivaretar den enkeltes behov for sikkerhet og relasjoner. Anvendt på ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, kan dette i praksis bety at man må bruke god tid for å sikre at den som velger å konvertere, er klar over konsekvensene av dette. I enkelte tilfeller kan det derfor være aktuelt å foreslå at den som ønsker å konvertere, avventer situasjonen av hensyn til både relasjoner og egen sikkerhet.

Også her er det kan det være nyttige erfaringer å hente fra andre religiøse kontekster. Når unge buddhister i Thailand gav uttrykk for at de ønsket å bli kristne, var det viktig at dette skjedde i dialog med familien. Der hvor foreldre motsatte seg skifte av religion, ble barn og ungdom oppmuntret til å være tålmodige. Over tid viste det seg ofte at foreldrene skiftet mening og lot barna følge sin overbevisning. I de tilfellene dette ikke skjedde, hadde man ofte ingen andre muligheter enn å vente med dåp til oppnådd myndighetsalder. Selv om dette kan virke fremmed i en norsk kontekst som er preget av individualisme, kan problemstillingen også her være aktuell for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn der kollektivet i sterkere grad tar del i viktige avgjørelser.

Et etisk dilemma som særlig utfordrer forkynneren, er forholdet mellom mål og middel. Dersom målet med forkynnelsen er å skape tro, hvilke midler kan en forkynner tillate seg å bruke? Det er avgjørende at trosformidling, slik det understrekes i felleserklæringen, skjer innenfor etisk akseptable rammer, uten noen form for maktbruk eller manipulasjon. Det understrekes også tydelig i utkast til retningslinjer for misjonsvirksomhet utarbeidet av Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet, hvor blant andre Mellomkirkelig råd for Den norske kirke er en sentral aktør.⁶

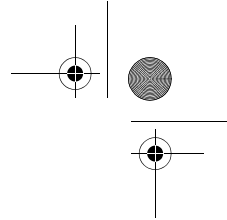

Den som forkynner for ungdom, må med andre ord ha et reflektert syn på forholdet mellom mål og middel. Ofte vil forkynneren stå i en dobbel maktposisjon i sitt forhold til ungdom. Det er viktig å være klar over at det følger makt både med selve formidlerrollen og med eventuell aldersforskjell. Forkynnere må derfor selvkritisk være på vakt mot både manipulering og maktbruk. I tillegg til at manipulering i seg selv er etisk uakseptabelt, er det også etiske aspekter knyttet til resultatet av en slik maktbruk. Ungdom som manipuleres til å konvertere, vil ofte bli påført dype identitetskriser og senvirkninger som både de selv og omgivelsene sliter med å takle.⁷

Det fører videre til et tredje etisk dilemma som særlig utfordrer fellesskapet: I hvilken grad er kristne fellesskap i stand til å ta imot ungdom som skifter religion? For unge mennesker er det en grensesprengende handling å bryte med et trossamfunn. For den som slik sprenger seg ut av en sammenheng, er det avgjørende at noen tar imot en. Dette er ikke bare en umiddelbar utfordring i det øyeblikket en ungdom bryter ut og blir kristen; på lengre sikt er det også avgjørende at det finner sted en reintegrasjon, slik at den som har sprenget grenser, ikke blir værende i et grenseland. Spørsmålet blir hvorvidt kristne fellesskap har kompetanse til å ta imot unge mennesker fra andre trossamfunn som bryter ut for å bli kristne. Dels dreier det seg om teoretisk kompetanse, om å ha kunnskap: Hva innebærer et religionsskifte, og hvilke konsekvenser kan dette få?⁸ Det dreier seg også om å ha praktisk kompetanse, om å være i stand til å bære konsekvensene av en konvertering. Siden kompetanse i stor grad dreier seg om erfaring, vil sannsynligvis de færreste fellesskap påberope seg å ha den nødvendige kompetansen til å ta imot dem som bryter ut og blir kristne. Det er derfor avgjørende å innhente kompetanse, enten ved å knytte til seg kompetente personer eller ved på annen måte å lære av andres erfaringer.

En viktig erfaring fra min egen misjonærtjeneste var at den som brøt ut og ble kristen, snarest mulig knyttet kontakt med andre i samme situasjon. For den som var alene kristen i sin landsby, var det derfor avgjørende viktig å knytte relasjoner til kristne i nærliggende landsbyer. For en misjonær eller evangelist som kom på regelmessige besøk, var utfordringen like mye å knytte slike kontakter som å gi opplæring i den kristne tro. Overført til norsk virkelighet kan det ha avgjørende betydning at ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn som blir kristne, knytter kontakt med andre i samme situasjon.

Dette aktualiserer imidlertid et etisk dilemma knyttet til integrasjon. Den norske kirke har et uttalt mål om å integrere flyktninger og innvandrere. I ressursdokumentet *Når så vi det fremmede og tok imot deg?* understrekes det at «[...] integrering er et ansvar både for lokalsamfunn – der kirken kan være en aktiv deltaker – og for enkeltmennesker» (Den norske kirke 2005:52). I dokumentet

som ble behandlet på Kirkemøtet i 2005, sies det videre at det fra kirkelig hold vil bli startet opp et kirkelig nettverk for arbeid med flyktninger og innvandrere med særlig fokus på integrering, der menighetsintegrering nevnes som et mulig tiltak. Vil det ikke i lys av dette være desintegrerende å oppmuntre ungdom med minoritetsbakgrunn som blir kristne til å søke fellesskap med likesinnede? Strider ikke dette mot målet om menighetsintegrering? Slik jeg ser det, dreier det seg her ikke om to tilnærminger som utelukker hverandre, men som heller kan utfylle hverandre. Der det i praksis lar seg gjennomføre, er menighetsintegrering et rett og godt tiltak. Samtidig vil den som konverterer, ofte ha behov for kontakt med ungdom med tilsvarende erfaringer. I de fellesskapene hvor der ikke finnes ungdom med slike erfaringer, vil det derfor være en styrke om kontakt etableres til andre i samme situasjon, ikke for å erstatte, men snarere for å supplere lokale menighets- eller ungdomsfellesskap.

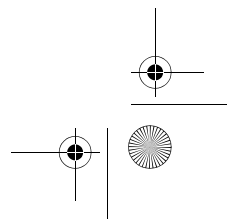
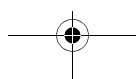
Etter å ha pekt på noen etiske dilemmaer og vist at det er en nær sammenheng mellom forkynnelse og fellesskap, vil jeg i artikkelens siste del fokusere på hvordan man kan ta på alvor at forkynnelse for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn må være kontekstuell.

Kontekstuell forkynnelse – en enkel modell

De fleste modeller for kommunikasjon og forkynnelse vil på et eller annet vis forholde seg til fire faktorer: budskap, formidler, mottaker og form.⁹ Dette er faktorer som enhver forkynner, bevisst eller ubevisst, forholder seg til, uansett i hvilken kontekst forkynnelsen skjer. Å forkynne kontekstuell innebærer at man tar hensyn til samspeilet mellom disse faktorene, samtidig som man er bevisst på ytre faktorer som virker inn på formidlingen. En enkel modell for kontekstuell forkynnelse, finner vi hos Alan Neely:

Kontekstualisering er et forsøk på å kommunisere på en slik måte at man er trofast mot evangeliets innhold, at man gjør evangeliet forståelig for tilhørerne og at budskapet blir relevant for deres liv. (Neely 1995:9, min oversettelse)

Selv om denne enkle modellen ikke fanger opp alle aspekter ved kontekstuell forkynnelse, setter den fokus på tre viktige utfordringer enhver forkynner står overfor. Å forkynne kontekstuell handler om både å kjenne budskapet, å kjenne tilhøreren og å gjøre budskapet relevant. Vi vil nå se nærmere på hva disse utfordringene i praksis kan bety i møte med ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn.

Å kjenne budskapet

Enten man har en snever forståelse av forkynnelse, forstått primært som formidling ved ord, eller forstår forkynnelse som totalformidling, er det avgjørende å kjenne budskapet man skal formidle. Totalformidling betyr nemlig ikke at all forkynnelse er god forkynnelse. Poenget er at formidling av kristen tro, som kan skje på et mangfold av måter, innholdsmessig må være Kristus-sentrert. I homiletikken, prekenlæren, sier en gjerne at forkynnelsen har både en formål og en material side. Mens den formale homiletikk er opptatt av hvordan man skal forkynne, er den materiale homiletikk opptatt av hva man skal formidle.

I et moderne mediesamfunn som blir stadig mer kresent når det gjelder formidlingsform, har den formale siden ved forkynnelsen blitt stadig viktigere. Det kreves stadig mer av forkynnerens formelle ferdigheter og evne til å formidle. Det kan imidlertid være fristende å bli så fokusert på form, av hvordan man skal forkynne, at man tar lett på den utfordringen det er å sette seg inn i hva man skal formidle. Ikke minst kan dette være fristende etter hvert som man har funnet sin form og tilbakemeldingene er gode.

Å finne en rett balanse mellom hva og hvordan man skal forkynne, er derfor en stor utfordring som ikke blir mindre når man forkynner på tvers av kulturer. Som fersk misjonær var det en stor utfordring å forkynne for tilhørere i en ny kulturell kontekst. Jeg brukte naturligvis svært mye tid på form, på hvordan jeg skulle formidle, og den største utfordringen var knyttet til språket. Siden vi ikke snakket samme språk, var det mitt ansvar å gjøre budskapet forståelig. Dette var både tidkrevende og slitsomt, og kunne ofte gå på bekostning av innholdet.

Hva skal vi så forkynne for ungdom med minoritetsbakgrunn? Dersom vi tror at det kristne budskap er sannhet, kan spørsmålet lett misforstås. Vi skal selvsagt ikke forkynne én sannhet for ungdom med minoritetsbakgrunn og en annen sannhet for etnisk norsk ungdom. Forutsatt at vi forstår forkynnelse som totalformidling av kristen tro, gjelder dette anliggendet enhver form for kristen formidling. Forkynneren står uansett overfor en rekke valg. Hvilke deler av budskapet skal man forkynne først? Hva bør man vente med? Og hvordan skal man vektlegge ulike deler av budskapet? Dette er spørsmål enhver forkynner må stille seg, enten utfordringen er å forkynne for ungdom som har et visst kjennskap til det kristne budskap, eller for ungdom som er fremmede for budskapet, slik tilfellet ofte vil være for ungdom med minoritetsbakgrunn. Doug Fields, ungdomspastor i Saddleback Valley Community Church, understreker i boka *Hensiktsdrevet ungdomsarbeid* (2004) at Jesus brukte enkle ord, historier

og bilder. Han oppfordrer til å studere og etterligne Jesu undervisningsstil og gir samtidig en advarsel:

Når du underviser ungdom [...], ikke prøv å imponere dem med alt du vet. Det du bør prøve å imponere med, er hvor stor Gud er og hvordan hans veier kan bli forstått og anvendt i dag. Ikke fall for fristelsen til å ta med alt du vet om doktrine, kristen livsførsel og teologi i hver tale. (Fields 2004:128)

Dersom en skal forkynne for ungdom med en annen etnisk bakgrunn enn ens egen, er denne advarselen ekstra viktig. Forsøker man å imponere, risikerer man snarere at det oppstår større avstand enn den man i utgangspunktet må forholde seg til. Man bør heller bevege seg i motsatt retning og forsøke å redusere avstanden til tilhøreren. Tre enkle prinsipp kan forhåpentligvis føre et stykke i riktig retning: Start med det enkle, start med det sentrale, og start med det konkrete. Hva disse prinsippene konkret kan innebære, vil jeg utdype når jeg senere skal fokusere på hvordan en kan gjøre budskapet relevant for tilhøreren. Men for at rådene skal gi mening, står vi først overfor en enda mer grunnleggende utfordring. Vi må selv kjenne budskapet.

Selv om det kristne budskap ikke utelukkende formidles ved ord, er det like fullt avgjørende at forkynnelsen er ord-nær. I boka *Vil du meg noe? Forkynelse for ungdom* (2004) understreker Knut Tveitereid at en god ungdomsforkynner vekker interesse for Bibelen. En forutsetning for dette er at man selv lever nær Ordet (Tveitereid 2004:99–101). Utover å lese Bibelen alene eller sammen med andre, kan det også være nyttig å høre andre forkynne, gjerne for den målgruppen man selv skal forkynne for. I tillegg til at man selv kan hente inspirasjon, kan dette være en god måte å avdekke om det er deler av budskapet man bør gjøre seg ekstra godt kjent med. Selv om det aldri vil være mulig å høre et budskap med andres ører, kan det likevel være nyttig å forsøke å sette seg i tilhørerens sted. Er det deler av budskapet som virker særlig aktuelt? Det kan være temaer eller problemstillinger som en gjerne selv kan oppleve rimelig perifere, knyttet for eksempel til virkelighetsoppfatning, etiske dilemmaer eller rent dogmatiske spørsmål.

Som misjonær i Thailand opplevde jeg at tilhørere nikket gjenkjennende og engasjert hver gang temaet onde ånder ble tatt fram, et tema jeg med min bakgrunn og virkelighetsoppfatning i utgangspunktet opplevde fremmed. Tilsvarende kan et etisk dilemma som tvangsekteskap, som for etniske nordmenn kan oppleves perifert, være høyst aktuelt for ungdom med minoritetsbakgrunn. Også enkelte dogmatiske spørsmål kan være problematiske. Hvordan kan man for eksempel formidle den kristne treenighetslæren til ungdom som kommer

fra en muslimsk kontekst, der kjernen i troen er at Allah er eneste Gud, og Muhammed er hans profet? Å kjenne budskapet man skal formidle, handler med andre ord om å ha både grunnleggende kjennskap til hovedtrekkene i den kristne tro, og spesifikk kunnskap om temaer og problemstillinger som er aktuelle i en bestemt kontekst.

Å kjenne tilhøreren

Så langt har vi fokusert på hva vi skal formidle, og antydnet noen enkle prinsipper for hvordan vi kan tilrettelegge budskapet. Forkynnelse dreier seg imidlertid om mer enn innhold og form. Skal budskapet bli relevant, er det også viktig at man kjenner tilhørerne, enten disse tilsynelatende ligner eller helt tydelig er annerledes enn en selv.

Hvor grundig og dypt man kan og bør bli kjent med dem man forkynner for, avhenger selvsagt av hvor ofte man møtes, og hvilken relasjon man har. Dreier det seg om regelmessig forkynnelse for en fast gruppe ungdom, vil både muligheten for og nødvendigheten av et dypere kjennskap være større enn om det dreier seg om mer sporadisk kontakt. Tilsvarende er den relasjonen man har, avgjørende for hvor godt kjent man blir. Her er det flere forhold som spiller inn. Ungdom som forkynner for ungdom, vil ofte på en mer naturlig måte kunne utvikle vennskap og dypere kjennskap enn voksne som forkynner for ungdom. Hvilken rolle du ellers har i miljøet, spiller naturligvis også inn. Har du en formell lederrolle, eller er du på lik linje med de andre i miljøet? For den som skal forkynne for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, er det også viktig å være bevisst på at avstand og nærhet er kulturbetinget.¹⁰ Hvordan tenker man om forholdet mellom vennskap og lederskap? Hvordan tenker man om forholdet mellom kvinner og menn? Hva tenker man om alder og respekt?

Hvordan man konkret kan bli kjent med sine tilhørere, avhenger med andre ord av både kontekst og relasjon. Dreier det seg om sporadiske møter med ungdom fra en bestemt minoritetsgruppe, kan det være nyttig informasjon å hente både på Internett og i litteratur. Dersom anledningen byr seg, kan det også være verdifullt å oppsøke miljøer og åpne arrangement der medlemmer av gruppen samles. I flere større byer er det for eksempel mulig å delta på kulturarrangementer og nasjonaldagsfeiringen.

Ved mer regelmessig kontakt vil det over tid være mulig å bygge dypere vennskap. Det vil i de fleste tilfeller være en positiv opplevelse for begge parter. Dersom en knytter vennskap med personer med etnisk minoritetsbakgrunn, vil

en ikke bare lære mye, men ofte også oppleve stor gjestfrihet. Sannsynligheten er i tillegg stor for at ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn vil bli positivt overrasket over at noen viser interesse og bryr seg. Sannsynligheten er nemlig stor for at mange dessverre har opplevd det motsatte.

Siden det ofte er et stort skritt for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn å oppsøke kristne fellesskap, blir personlige vennskap og den personlige samtale ofte den mest naturlige og i første omgang gjerne den eneste måten man kan dele sin tro. Bruk derfor tid sammen. Vær oppriktig interessert i kultur og skikker, og takk ikke nei til en invitasjon, enten det dreier seg om et måltid mat eller et arrangement. Dersom anledningen byr seg, kan det også være en idé å reise på besøk til den andres land.

Å gjøre budskapet relevant for tilhøreren

Først når en selv er fortrolig med budskapet og vet hvem en henvender seg til, vil en være i stand til å formidle på en slik måte at budskapet blir relevant for tilhøreren. Før jeg konkret anvender dette på forkynnelse for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, er det imidlertid ett spørsmål som bør avklares, som handler om forkynnensens utgangspunkt: Hvem skal egentlig avgjøre hva som er relevant? Forkynneren eller tilhøreren? Eller er det utelukkende budskapet som skal avgjøre? Ikke bare hermeneutisk, men også teologisk er det et poeng at forkynnelse handler om samspill mellom budskap, forkynner og tilhører. Lignelsen om såkornet viser hvordan et budskap kan gi svært forskjellige resultater hos forskjellig tilhørere (Matt 18,13–23).

Forkynneren må derfor være lydhør overfor både budskapet og tilhøreren. I praksis betyr det at forkynneren må spørre hva som er det sentrale i budskapet, og hvordan dette har relevans for tilhøreren. Dernest må han forsøke å formidle dette på en enkel og konkret måte. Tilhøreren vil på sin side også forholde seg både til forkynneren og til budskapet som forkynnes. Der hvor det ikke er samsvar mellom liv og lære, vil dette kunne svekke tilhøreren tillit både til forkynneren og til det budskapet som formidles. Tilsvarende vil et godt tillitsforhold mellom tilhører og forkynner virke inn på hvordan budskapet blir tatt imot. Men budskapet lever ikke i et vakuum; et troverdig budskap må tåle å bli konfrontert med forkynnerens og tilhøreren spørsmål. Å stille spørsmål styrker budskapets troverdighet. Det er et viktig hermeneutisk poeng at et budskap blir dypere integrert når tilhøreren får stille spørsmål, for ved å stille spørsmål får budskapet relevans. Videre er det et etisk aspekt ved spillet at

den enkeltes autonomi blir ivaretatt. Den som hører, skal selv avgjøre hvilke konsekvenser budskapet skal få. Disse konkretiseringene viser at forkynnelsens agenda nettopp defineres i et samspill mellom budskap, forkynner og tilhører.

Med utgangspunkt i disse grunnleggende refleksjonene om forkynnelsens relevans vil jeg nå anvende de tre prinsippene som ble presentert tidligere i artikkelen. Å starte med det enkle, det sentrale og det konkrete, kan være et godt utgangspunkt for å gjøre budskapet relevant. Selv om prinsippene her hovedsakelig vil bli relatert til muntlig formidling, vil flere av rådene ha overføringsverdi også til forkynnelse som totalformidling.

1. Start med det enkle

For å gjøre budskapet relevant er det viktig å starte med det enkle. Hva kan dette konkret bety i møte med ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn? For det første må man ta utgangspunkt i forståelige tekster. Har man ikke selv forstått en tekst, er det sannsynlig at også andre vil slite med å forstå den, og tilsvarende usannsynlig at man vil være i stand til å formidle tekstens budskap på en enkel måte. For å avgjøre hva som er enkelt, er det viktig at man forsøker å sette seg inn i tilhørerens situasjon. Som misjonær i Thailand oppdaget jeg at tekster om onde ånder var lett forståelige for mine tilhørere, mens for meg var disse tekstene direkte fremmede. Ved å ta utgangspunkt i tekster som var enkle for tilhøreren, var det mulig å formidle budskapet om Jesus som seierherre, et motiv som samsvarer både med Bibelens budskap og med tilhørerens virkelighetsforståelse. Naturligvis vil helt andre tekster og motiver vekke gjenkjennelse i en norsk kontekst. Forkynner man for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, kan det for eksempel være naturlig å ta utgangspunkt i motiver som vennskap og tilhørighet. Man kan ta utgangspunkt i teksten der Jesus sier at han ikke lenger kaller oss tjenere, men venner (Joh 15,15), eller man kan bruke teksten der Jesus kaller seg «den gode hyrde» med følgende begrunnelse: «Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg.» (Joh 10,14). At man i ulike kontekster tar utgangspunkt i ulike motiver, betyr naturligvis ikke at man skal utelate sentrale motiver fra forkynnelsen. Poenget er snarere at ved å ta utgangspunkt i tekster og motiver som er forståelige i en gitt kontekst, for eksempel om Jesus som seierherre eller venn, kan man legge et grunnlag for senere å komme inn på motiver om Jesus som Herre og Frelser.

For det andre må man ta utgangspunkt i enkle bilder, gjerne bilder Jesus selv brukte. I stedet for å bruke avanserte og trendy bilder som kan virke ekskluderende, bør man bruke enkle og inkluderende bilder. Min erfaring som misjonær i Thailand er at det enkle bildet er vel så virkningsfullt som mer eller

mindre mislykkede forsøk på å briljere. En misjonærkollega fortalte at hun flere ganger brukte frøet som bilde, ikke bare som et bilde på det potensialet Gud fra skapelsen har lagt ned i oss, men også som et bilde på Guds nåde. I thai-kontekst der karmas lov dominerer, og der egen innsats legger grunnlaget for ens neste liv, er frøet som blir en vakker blomst, et talende uttrykk for Guds nåde. Uten å foreta seg noe annet enn å være i sitt rette element, blir frøet den blomsten den er tenkt å være. Hemmeligheten ved å bruke enkle bilder er imidlertid at disse kan skape ulike assosiasjoner i ulike kontekster og like fullt gi mening i møte med ulike forståelseshorisonter.

For det tredje må man ta utgangspunkt i et enkelt poeng. Doug Fields, som har lang erfaring med forkynnelse for ungdom, gir følgende diagnose og resept:

Det er en deprimerende sannhet. Selv om tenåringer både forstår ordene og budskapet, vil de fleste ha glemt det meste av talen din i løpet av 24 timer. Prøv derfor å koke talen ned til én nøkkelsannhet, et poeng som du vil ungdommene skal huske. (Fields 2004:128)

Fields understreker hvor viktig det er å etablere et sentralt poeng, som man deretter gjentar mange ganger i løpet av en tale. Forkynner man for ungdom som i utgangspunktet opplever det kristne budskap fremmed, er dette ekstra viktig. Som et eksempel på en slikt poeng trekker Fields fram fortellingen om Jona. Det sentrale poenget å gjenta flere ganger kan for eksempel være: «Du kan løpe fra Gud, men du kan ikke gjemme deg fra Ham.» (Fields 2004:129).

Kort oppsummert: Skal man formidle til ungdom, bør man starte med det enkle. Det er det enkle som blir husket, og det enkle er som kjent ofte det beste. Bruk derfor enkle tekster, enkle bilder og enkle poeng.

2. Start med det sentrale

Like viktig som å starte med det enkle, er det at forkynnelsen tar utgangspunkt i det sentrale. I tillegg til det pedagogiske, å ta det viktigste først, er det et viktig metodisk hermeneutisk prinsipp å tolke det perifere i lys av det sentrale. Kontekstualisering dreier seg imidlertid ikke primært om teknikk, men å ta på alvor at forståelse er et komplekst fenomen. Det er derfor viktig at den som formidler, reflekterer over både sin egen og tilhørerens forståelseshorisonter, slik at disse kan bevege seg i retning av hverandre. Tar man utgangspunkt i dette grunnleggende perspektivet på forståelse, blir spørsmålet om sentrum og periferi både mer komplisert og dynamisk.¹¹ Hvordan får man eksempelvis tilhø-

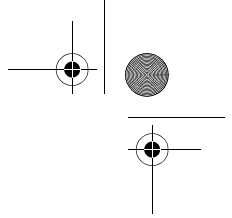
rerens forståelseshorisont til å bevege seg i retning av forkynnerens, som er informert og preget av både Kristus-troen, Bibelens fortellinger og kristen tradisjon? Siden forkynnelse hermeneutisk og teologisk skjer i et samspill mellom budskap, tilhører og forkynner, kan det å starte med det sentrale bety at man tar utgangspunkt både i hva som er sentralt i Bibelen, i tilhørerens hverdag og i ens eget liv.

For det første må man ta utgangspunkt i sentrale tema i Bibelen. I et pluralistisk samfunn kan man ikke ta for gitt at ungdom har grunnleggende kjennskap til kristen tro,¹² og derfor er det nødvendig å starte med grunnleggende sannheter. Hvem er Gud? Hvem er Jesus? Hvem er Den Hellige Ånd? Først når en grunnmur er lagt, gir det mening å bygge videre – ellers kan andre kjernepunkter i den kristne tro bli hengende i løse luften.

For det andre må man ta utgangspunkt i det tilhøveren opplever sentralt i sin hverdag. Det hjelper ikke om forkynnelsen er aldri så sentral, dersom den ikke finner gjenklang hos tilhøveren. Det er viktig å kjenne tilhøverens forståelseshorisont, å kjenne til hvordan ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn reflekterer om sin hverdag. Er det viktig å lykkes på skolen? Er det viktigste å bli akseptert av venner? Eller er det mest avgjørende å oppfylle sine forpliktelser i familien? Har man et visst kjennskap til tilhøverens kultur og til den konkrete kontekst, vil det gjerne utkrystallisere seg noen sentrale tema som kan belyses ut fra Bibelen. Etter hvert som nysgjerrighet utvikler seg til tro, kan tema knyttes mer direkte og utfordrende til tilhøverens hverdag. Hva innebærer det å være kristen på skolen, i gjengen eller i familien?

For det tredje må man ta utgangspunkt i det som er sentralt i ens eget liv. Ungdom har en egen evne til å avsløre falskhet, og det nytter derfor ikke å spille skuespill eller late som om noe er viktig. Tar en derimot utgangspunkt i det som faktisk er sentralt for en selv, som virkelig betyr noe, vil det sannsynligvis berøre tilhøveren. Det er heller ikke utenkelig at det en selv opplever sentralt, faktisk også kan vekke gjenkjennelse hos tilhøveren. Ungdom setter uansett pris på det som er ekte, og de kan strekke seg langt når det gjelder form dersom forkynneren er oppriktig engasjert. Dersom man for eksempel føler at livet er krevende, at «alle» krever noe av en, kan dette være et godt utgangspunkt for å fokusere både på forventningspress og i neste omgang på det å hvile i Guds nåde.

Kort oppsummert: Formidling til ungdom bør ta utgangspunkt i det sentrale, både fordi det sentrale er det viktigste, og fordi det dunkle best forstås i lys av det klare. Ta derfor utgangspunkt både i sentrale bibelske sannheter og i det som er sentralt i tilhøverens hverdag og i eget liv.

3. Start med det konkrete

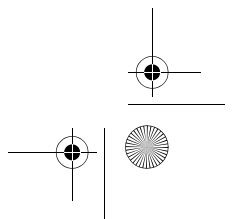
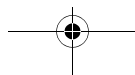
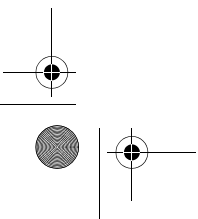
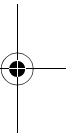
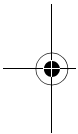
For å gjøre budskapet relevant er det videre viktig å være konkret. Det gjelder ikke minst når man formidler til ungdom. Det hjelper lite om sannheter er aldri så enkle og sentrale dersom de ikke berører livet. Hva betyr det å være skapt av Gud? Hva betyr det å følge Jesus? Hva betyr det å være ledet av Den Hellige Ånd? Først når budskapet blir konkret, blir det livsnært, og for at budskapet skal være livsnært, er det en forutsetning at man faktisk vet hva som er viktig i tilhørers liv.

Å starte med det konkrete, er en dobbel utfordring. Dels handler det om å velge en konkret formidlingsform, at man benytter seg av gode pedagogiske virkemidler. Dels dreier det seg om innhold, at en tar utgangspunkt i eksempler og tekster som oppleves konkrete. Skal en fokusere på hva det vil si å følge Jesus, kan en for eksempel ta utgangspunkt i et konkret eksempel fra virkeligheten, gjerne relatert til den kultur tilhøreren identifiserer seg med. Hvilke følger fikk det for eksempel i personens forhold til familien da Ahmed fra Pakistan eller Anucha fra Thailand bestemte seg for å følge Jesus? Eller en kan ta utgangspunkt i en tekst som konkret handler om etterfølgelse, for eksempel teksten der Jakob og Johannes forlot båten og faren, og fulgte Jesus (Matt 4,21–22).

Å starte med det konkrete kan gjøre forkynnelsen livsnær. Samtidig er det også et viktig pedagogisk poeng at det konkrete kan fungere både som en appetittvekker og som et middel til holde på tilhørers oppmerksomhet.

Oppsummering

Jeg har i denne artikkelen fokusert på forkynnelse for ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, vel vitende om at denne gruppen i deler av landet er marginal og dessuten ofte langt på vei fraværende der det kristne budskap tradisjonelt forkynnes. Det er en stor utfordring å skape ikke bare inkluderende, men også oppsøkende fellesskap. Likevel har jeg forsøkt å gi noen enkle råd for hvordan man kan formidle det kristne budskap til ungdom med minoritetsbakgrunn. Det har jeg gjort med utgangspunkt i en grunnleggende forståelse av forkynnelse som totalformidling av det kristne budskap. Forkynnelse handler om å formidle sannhet, ved ord eller ved andre midler, med det mål å føre mennesker inn til fellesskap med Gud og hverandre. Skal vi ta dette oppdraget på alvor, også i møte med ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn, har vi ikke råd til å tenke for snevert.

Sluttnoter

- 1 Problemfeltet er f.eks. ikke belyst i nyere norske bidrag om ungdomsforkynnelse og ungdomsteologi, som f.eks. Barsnes et al. (2004) og Nordheim (2008). Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA) har imidlertid i perioden 2006–2008 utviklet opplegget «Det store gjestebudet – jeg var fremmed og dere tok imot meg», et undervisningsopplegg om ungdoms møte med innvandrere. Selv om dette trosopplæringsprosjektet særlig er rettet mot konfirmanter, er det også relevant for ungdom i aldersgruppen 15–18 år.
- 2 Telefon- og mailkontakt med personer med kjennskap til arbeid blant etniske minoritetsgrupper i Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen og Trondheim bekreftet inntrykket av at menigheter og organisasjoner i liten grad når ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn.
- 3 For en innføring i misjonar tenkning, se Jørgensen (2004). En ressurside på Internett som fanger opp mye av det som rører seg innen feltet er <http://jrwoodward.net/2008/11/a-primer-on-todays-missional-church/>
- 4 En interessant innføring i forholdet mellom kjønn, roller og autoritet gis i Eriksen og Sørheim (2006:169–186).
- 5 Felleserklæring om trosfrihet og konvertering (2007) oppsummerer på en kortfattet måte viktige aspekter ved interreligiøs dialog og sameksistens. Erklæringen ble undertegnet i august 2007 av generalsekretærene i Islamsk råd Norge og Mellomkirkelig råd, Den norske kirke.
- 6 «Missionary activities and human rights: Proposing a code of conduct regarding missionary activities», et dokumentutkast utarbeidet av Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet, ble i oktober 2008 klar for høring. Se <http://www.oslocoalition.org>
- 7 For en innføring i forholdet mellom identitet og religion, se Henriksen (2001:155–186). For en mer generell drøfting av identitetsbegrepet, se Eriksen (2001:39–56).
- 8 En nyttig bakgrunn om grensers egenart og betydning i møte med dagens ungdomskultur gis i Paul Otto Brunstads artikkel i denne boka.
- 9 Disse faktorene finner man igjen i sentrale norske bidrag til homiletikken, som f.eks. Skjevesland (1995) og Nordhaug (2000).
- 10 Et viktig bidrag til forståelsen av hvordan kulturelle verdier varierer på tvers av landegrenser, er gitt bl.a. av Hofstede (2001).
- 11 For en kortfattet innføring i Gadamers filosofiske hermeneutikk, se Grondin (1994:106–123) og Henriksen (2006:205–228).
- 12 Se Henriksen et al. (2001).

Referanseliste

- Den norske kirke. (2005). *Når så vi deg fremmed og tok imot deg? Kirkelig ressursdokument om asyl- og flyktningpolitikk*. Oslo
- Dulles, A. (2002). *Models of the Church*. New York: Image Books/Doubleday.
- Eriksen, T. H. (2001). *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. H., & Frøshaug, O. B. (1998). *Små steder – store spørsmål: Innføring i sosialantropologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. H., & Sørheim, T. A. (2006). *Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Felleserklæring om trosfrihet og konvertering* (2007). Avtale underskrevet av generalsekretærene i Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke i Oslo, 22. august 2007.
- Fields, D. (2004). *Hensiktsdrevet ungdomsarbeid: 9 elementer for sunn vekst*. (Oversatt av Dag Håkon Eriksen). Oslo: Luther.
- Gadamer, H. G. (2004). *Truth and method*. London: Continuum.
- Grondin, J. (1994). *Introduction to philosophical hermeneutics*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Henriksen, J-O. (2006). *Tegn, tekst og tolk: Teologisk hermeneutikk i fortid og nåtid*. Oslo: Pensumtjenesten.
- Henriksen, J-O., Krogseth, O., Botvar, P. K., & Thorson Plesner, I. (2001). *Pluralisme og identitet: Kulturanalytiske perspektiver på nordiske nasjonalkirker i møte med religiøs og moralsk pluralisme*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Jandt, F. E. (2007). *An introduction to intercultural communication: Identities in a global community*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Jørgensen, K. (2004). Trenger kirken omvendelse? På vei mot en misjonale ekklesiologi. I K. O. Sannes & T. Engelsviken (red.), *Hva vil det si å være kirke? Kirkens vesen og oppdrag* (s. 51–68) Trondheim: Det teologiske menighetsfakultet.
- Neely, A. (1995). *Christian mission: A case study approach*. Maryknoll, NY: Orbis.
- Nordhaug, H. (2000). *...så mitt bus kan bli fullt: En bok om prekenen*. Oslo: Luther.
- Norheim, B. E. H. (2008). *Kan tru praktiserast? Teologi for kristent ungdomsarbeid*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Skjevesland, O. (1995). *Det skapende ordet: En prekenlære*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Tveitereid, K. (2004). Ordinær forkynnelse. I Barsnes, H., Hegertun, A., Holte, M.L., Tveitereid, K., Weider, E., *Vil du meg noe? Forkynnelse for ungdom* (s. 98-103). Oslo: IKO-forlaget

